

FLEMO SI

Tools for ex ante evaluation of socio-economic policies in Flanders

DISCUSSION PAPER 5

EEN EX ANTE EVALUATIE VAN DE VLAAMSE JOBKORTING

ANDRÉ DECOSTER
KRIS DE SWERDT
PIETER VANLEENHOVE

Januari 2011

**FLEMOSI DISCUSSION PAPER DP5:
EX ANTE EVALUTIE VAN DE JOBKORTING**

This paper was written as part of the SBO-project “FLEMOSI: A tool for ex ante evaluation of socio-economic policies in Flanders”, funded by IWT Flanders. The project intends to build ‘FLEMish MOdels of Simulation’ and is joint work of the Centre for Economic Studies (CES) of the Katholieke Universiteit Leuven – the Centre for Social Policy (CSB) of the Universiteit Antwerpen– the Interface Demografie of the Vrije Universiteit Brussel – the Centre de Recherche en Économie Publique et de la population (CREPP) of the Université de Liege and the Institute for Social and Economic Research (Microsimulation Unit) of the University of Essex.

For more information on the project, see www.femosi.be.

EEN EX ANTE EVALUATIE VAN DE VLAAMSE JOBKORTING

ANDRE DECOSTER (*)
KRIS DE SWERDT (*)
PIETER VANLEENHOVE (*)

Januari 2011

Abstract: De afschaffing van de nog resterende Jobkorting door de Vlaamse regering in december 2010 lokte heel wat kritiek uit. Die kwam er vooral op neer dat deze – weliswaar beperkte – belastingverhoging ‘werken’ opnieuw minder aantrekkelijk zou maken. In deze paper gebruiken we het binnen het FLEMOSI-project ontwikkelde microsimulatiemodel MEFISTO om de Jobkorting te evalueren.

Eerst bestuderen we de effecten van de Jobkorting 2009 op het beschikbaar inkomen van de Vlaamse gezinnen. Zoals verwacht is het effect daarvan klein: maximaal 14€ per persoon en per maand in een gezin met werkenden. Gepensioneerden en andere niet actieven genieten er vanzelfsprekend niet van. Maar het kleine effect per gezin wordt een heel dure maatregel voor de Vlaamse overheid als men die heel ruim toekent: bijna 700 miljoen €.

Deze hoge budgettaire kostprijs kan niet verantwoord worden door activering van vrijwillig of onvrijwillig niet-actieven. We schatten een model van arbeidsaanbod dat toelaat de effecten op arbeidsaanbod in kaart te brengen. Daaruit blijkt dat vrouwen in koppels positief reageren op de verbeterde incentieven van de Jobkorting 2009. Maar voor alleenstaande vrouwen en vooral voor mannen is er een negatief effect op het arbeidsaanbod. Het netto-effect is een daling van het arbeidsaanbod. Daardoor is er ook geen terugverdieneffect van deze dure maatregel. Integendeel. Door het verminderde arbeidsaanbod nemen de inkomsten uit de personenbelasting en de bijdragen voor sociale zekerheid af.

Een veel genereuzere Jobkorting zou eventueel wel tot een beperkte activering leiden. Maar de budgettaire kost van dergelijke maatregel loopt hoog op. Een selectievere Jobkorting lijkt vooral het effect te versterken dat een deel van de reeds werkenden hun arbeidsaanbod verminderen.

* Alle auteurs zijn verbonden aan het Centrum voor Economische Studiën (CES) van de KULeuven. Ze wensen Koen Decancq te bedanken voor nuttige opmerkingen bij een eerste versie van deze tekst, maar blijven uiteraard zelf verantwoordelijk voor eventuele onnauwkeurigheden.

1. INLEIDING

Nadat de Jobkorting voor het inkomensjaar 2010 al teruggeschoefd was, besloot de Vlaamse regering in december 2010 om deze belastingvermindering volledig af te schaffen voor het inkomensjaar 2011. Wellicht speelden daarbij vooral budgettaire argumenten een rol. Maar zowel voor- als tegenstanders verwezen ook uitgebreid naar het al dan niet vermeend activerend effect van deze belastingvermindering. In deze paper analyseren we dit argument op basis van een micro-econometrische *ex ante* analyse op basis van het microsimulatiemodel MEFISTO, ontwikkeld in het FLEMOSI-project. Het microsimulatiemodel onderscheidt zich op twee vlakken van andere mogelijke modellen om dergelijke beleidsmaatregel te analyseren.

Ten eerste voeren we een *ex ante*-analyse uit. Dat kan vreemd klinken voor een maatregel die drie jaar geleden werd ingevoerd, en intussen zelfs al weer werd afgeschaft. Maar het 'ex ante' karakter volgt uit het feit dat we op dit moment nog niet over gegevens beschikken die zouden toelaten om op een econometrisch verantwoorde manier na te gaan of de genomen maatregel werkelijk effect heeft gehad, bijvoorbeeld op de tewerkstelling. Indien we wel over die gegevens zouden beschikken, dan zouden we een 'ex post' analyse kunnen doorvoeren. De econometrische technieken daarvoor zijn trouwens de laatste vijftien jaar veel beter op punt gesteld om het effect van een maatregel duidelijk te isoleren van andere omgevingsfactoren die intussen veranderd zijn. Het spreekt voor zich dat een verandering in de Vlaamse tewerkstellingsgraad sinds 2007 – het jaar van invoering van de Jobkorting – niet uitsluitend en/of met zekerheid te danken is aan de Jobkorting. Om dat effect te isoleren is een verfijnde econometrische analyse nodig, waarbij in de meeste gevallen een 'treatment'-groep vergeleken moet worden met een 'controle'-groep die in zoveel mogelijk opzichten identiek is aan de 'treatment' groep. Dit is zeker een piste voor toekomstig onderzoek naar de effecten van de Vlaamse Jobkorting, maar is dus niet deze van deze paper.

In deze paper schatten we de effecten van de Jobkorting in, door het veranderde gedrag van (potentiële) werknemers op de beleidsmaatregel te simuleren aan de hand van een gedragsmodel voor arbeidsaanbod. Met arbeidsaanbod bedoelen we hier de bereidheid van mensen die beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt om tegen de geldende loon- en arbeidsvoorwaarden hun arbeid aan te bieden en een bepaald aantal uren te werken. Het arbeidsaanbodmodel dat we daarvoor gebruiken is een state-of-the-art-model dat de keuze voor de werknemer niet modelleert aan de hand van een continue arbeidsaanbodfunctie, maar die keuze inperkt tot een beperkt aantal discrete punten (bvb. niet werken, halftijds of voltijds). Aan de hand van dat model zullen we in staat zijn te voorspellen hoe individuen hun arbeidsaanbod zullen aanpassen bij invoering van de Jobkorting, of bij verandering van de hoogte of modulering van het bedrag ervan. Dat is de kern van deze paper.

Het tweede kenmerkende aspect van onze analyse ligt in het *microsimulatie*karakter. Daarmee onderscheidt deze analyse zich van andere *ex ante* analyses, zoals bijvoorbeeld uitgevoerd door het Planbureau bij een verlaging van de sociale zekerheidsbijdragen (zie bvb. Bassiliere et al. 2005). De effecten van dergelijke maatregelen worden in dat geval gesimuleerd met behulp van een macro-economisch model waarin meestal slechts één representatieve economische agent aanwezig is om het arbeidsaanbod weer te geven. Deze sterke vereenvoudiging wat betreft de

heterogeniteit van de individuen die arbeid aanbieden hoeft niet noodzakelijk een nadeel te zijn. Ze wordt immers (meer dan) gecompenseerd door het veel algemenere karakter van dergelijke macro-economische simulaties. Daarmee bedoelen we dat alle sectoren van de economie, en de interacties daartussen, mee in beeld komen. Een werkloze die aan de slag gaat, heeft een hoger inkomen en consumeert daardoor meer, wat de vraag naar goederen doet toenemen. Hij betaalt ook meer belastingen en bijdragen, waardoor de budgetbeperking van de overheid verandert, en ceteris paribus de belastingvoeten kunnen verlaagd worden, of de uitgaven voor publieke goederen verhoogd. Bovendien zal het evenwichtsloon op de arbeidsmarkt zelf ook mee bepaald worden door vraag en aanbod van arbeid. Dat zijn allemaal effecten die in ons model *niet* opgenomen worden. Het gebruikte microsimulatiemodel is immers een *partieel evenwichts*-model, dat zich ertoe beperkt om het arbeidsaanbod van individuen in kaart te brengen. De keerzijde van deze beperking tot een partiële analyse, is dat we ons model heel verfijnd kunnen uitbouwen en de heterogeniteit van de potentiële arbeidsbevolking (die afwezig is in een macromodel) zo rijk mogelijk in beeld kunnen brengen. Dat gebeurt door de effecten van maatregelen uit te rekenen voor een representatief staal van de bevolking, in ons geval de EU-SILC survey. Dit laat meteen ook toe om de verdelingseffecten van maatregelen in de analyse te betrekken en een antwoord te geven op de – voor beleidsmakers zeker pertinente – vraag van ‘wie wint? en wie verliest?’.

Binnen de klasse van de microsimulatiemodellen maakt men een onderscheid tussen ‘rekenmodellen’ en ‘gedragsmodellen’, waarbij de eerste een noodzakelijke ingrediënt en opstap zijn voor en naar de tweede groep. Een rekenmodel beperkt er zich toe om het effect uit te rekenen van een maatregel, zoals bijvoorbeeld de Jobkorting of een algemene belastingverlaging, op het beschikbaar inkomen van een gezin bij *ongewijzigd gedrag*. Verder noemen we dit het *impacteffect* van een maatregel. Op zich is dat vaak al moeilijk genoeg, omdat het systeem dat de overgang maakt van bruto-inkomen op de arbeidsmarkt (of vervangingsinkomens in voorkomend geval) naar netto beschikbaar inkomen heel complex en interdependent is. Als men gaat werken verliest men bijvoorbeeld de dubbele kinderbijslag, of, desgevallend, het leefloon. Vandaar dat een goed uitgebouwd rekenmodel, dat heel gedetailleerd de wetgeving betreffende belastingen en uitkeringen modelleert, een *conditio sine qua non* is voor een gedegen analyse. Het is hier dat een microsimulatiemodel, zoals MEFISTO, zijn diensten bewijst.

Maar deze impactanalyse volstaat niet. Een economische analyse onderscheidt zich door ook rekening te houden met het *gedrag* van de economische agenten die geïmpacted worden door de maatregel. Zeker als een maatregel expliciet bedoeld is om dat gedrag bij te sturen, zoals bij de Jobkorting die mensen wil ‘activeren’ of ‘incentiveren’ het geval is, is een economische analyse op basis van een gedragsmodel aangewezen. Aangezien het gedragsmodel dat wij gebruiken een *individueel* gedragsmodel is, staat deze analyse trouwens niet haaks op de eerder vermelde verdelingsanalyse op basis van impacteffecten. Wel integendeel. Aangezien we het gedragsmodel kunnen implementeren op dezelfde representatieve survey waarop we het rekenmodel laten lopen, kan ons gedragsmodel de verdelingsanalyse enkel maar verrijken en verfijnen. Bovendien laat ze ons ook toe om de – zo vaak veronderstelde – budgettaire terugverdieneffecten van een maatregel in te schatten.

De rest van de paper is als volgt gestructureerd. Eerst beschrijven we in paragraaf 2 de Jobkorting zoals die werd ingevoerd in 2007, aangepast in 2008, 2009 en 2010, om tenslotte afgeschaft te

worden voor inkomensjaar 2011. In paragraaf 3 berekenen we de effecten van deze belastingvermindering wanneer we veronderstellen dat er geen effect is op het arbeidsaanbod. In paragraaf 4 leggen we uit hoe we het model kunnen uitbreiden met gedragsreacties op de arbeidsmarkt. In paragraaf 5 tenslotte gebruiken we het arbeidsaanbodmodel om het potentiële effect van de Jobkorting op activering in te schatten. We drukken dat effect ook uit in de vorm van een eventueel terugverdieneffect.

2. DE JOBKORTING

Sinds 2007 geeft de Vlaamse overheid een forfaitaire vermindering op de personenbelasting voor alle werkenden die in het Vlaams gewest wonen en een activiteitsinkomen hebben van minimum 5.500 euro per jaar. Deze forfaitaire vermindering staat beter bekend als de Jobkorting en werd mogelijk door de fiscale autonomie die werd toegekend aan de Gewesten in het kader van de Lambermontakkoorden van 2001. Het doel van de introductie van deze Jobkorting was tweevoudig. Ten eerste wou de Vlaamse overheid de belastingdruk bij de werkende Vlaming verminderen. Daarnaast wou men incentieven creëren voor inactieven om opnieuw te participeren op de arbeidsmarkt.¹ Men komt immers enkel in aanmerking voor de belastingvermindering als men minstens 5.500 euro per jaar verdient uit economische activiteit. De jobkorting vergroot dus het verschil tussen werken en niet werken en zou aldus kunnen bijdragen tot het reduceren van de werkloosheidsval.

Zoals Tabel 1 laat zien was die belastingvermindering in het inkomensjaar 2007 eerder beperkt, namelijk €125 per jaar.² Er was geen inloopzone beneden de minimumdrempel, maar wel een – weliswaar korte – uitloopzone tussen 21000 en 22250 €. Het afbouwpercentage was 10%. De jobkorting werd maandelijks verrekend via de bedrijfsvoorheffing. We stellen de jobkorting grafisch voor in Figuur 1. In inkomensjaar 2008 werd de Jobkorting opgetrokken tot 200 €, maar de structuur (geen inloopzone, en een korte uitloopzone) bleef nagenoeg onveranderd.

Het is pas in 2009 dat de Jobkorting fors uitgebreid werd. Elke werkende die in het Vlaams gewest woont en ten minste 5.500 euro als activiteitsinkomen had, kwam nu in aanmerking voor een belastingvermindering van minstens 250 €. Voor werkenden met een jaarlijks activiteitsinkomen tussen 5.500 en 22.000 euro werd de vermindering opgetrokken tot 300 euro. Om deze korting in de personenbelasting nog voelbaarder te maken kreeg men het volledige bedrag in één keer verrekend met de bedrijfsvoorheffing van februari in plaats van een maandelijks verrekening zoals voorheen. Het spreekt vanzelf dat dit de factuur sterk de hoogte injoeg. De budgettaire kost voor 2009 wordt geraamd op 710 miljoen €³

In 2010 echter werd de vermindering fors teruggeschoefd. Het bedrag werd terug op 125 € gebracht, het werd veel selectiever uitgekeerd (enkel het volle bedrag beneden de 17250 €), en de

¹ Zie <http://belastingen.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?fid=137>

² Ter vergelijking het Working Families Tax Credit in het Verenigd Koninkrijk bedroeg in 2000 maar liefst 4934 £ per jaar (Strickland, 1998).

³ Informatie verkregen van het kabinet van de Vlaamse Minister van Financiën en Begroting.

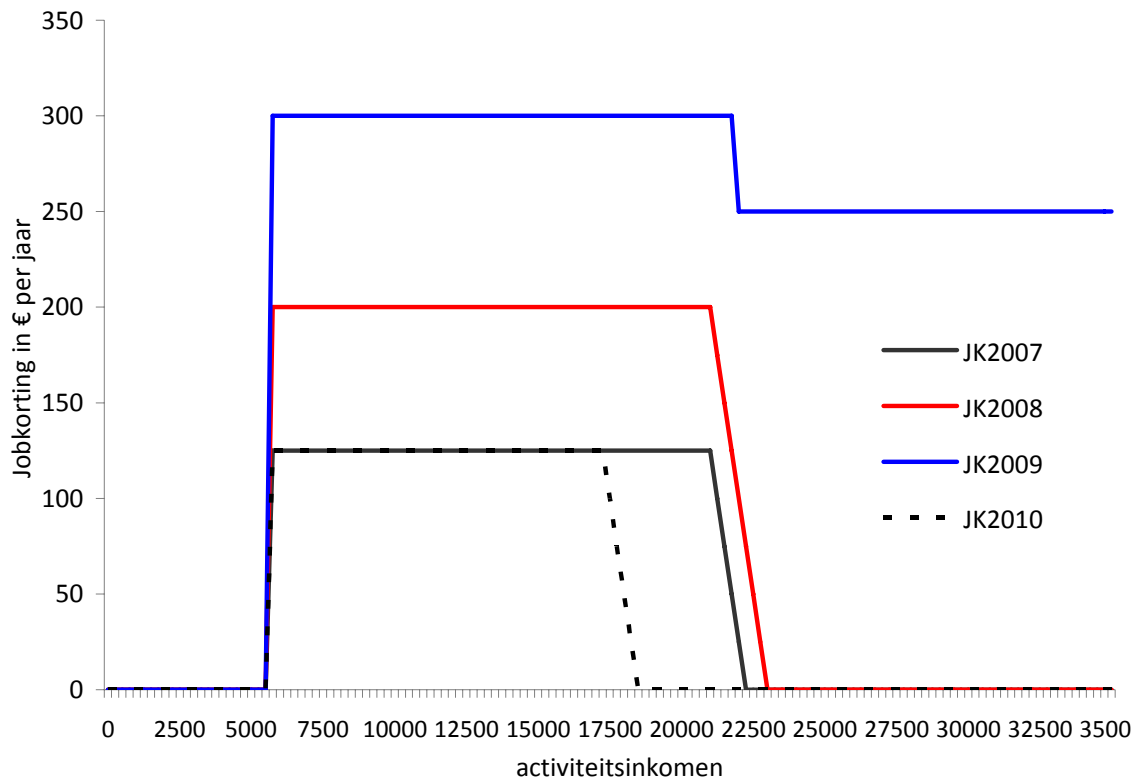
verrekening gebeurde opnieuw maandelijks. De budgettaire kost voor 2010 werd daardoor gedeeld door een factor 10, namelijk een geraamde kostprijs van 75 miljoen €. In december 2010 tenslotte werd beslist de Jobkorting vanaf inkomensjaar 2011 volledig af te schaffen.

TABEL 1: DE JOBKORTING VAN 2007 TOT 2010

Jaarlijks inkomen uit beroepsactiviteit	belastingkrediet
Jobkorting inkomensjaar 2007- aanslagjaar 2008	
Minder dan 5500	0
5500 - 21000	125
21000 - 22250	$125 - ((\text{inkomen} - 21000) * 0.10)$
22250 of meer	0
Betaling: maandelijks (totaal jaarlijks belastingkrediet/12)	
Jobkorting inkomensjaar 2008- aanslagjaar 2009	
Minder dan 5500	0
5500 - 21000	200
21000 - 23000	$200 - ((\text{inkomen} - 21000) * 0.10)$
23000 of meer	0
Betaling: maandelijks (totaal jaarlijks belastingkrediet/12)	
Jobkorting inkomensjaar 2009-aanslagjaar 2010	
Minder dan 5500	0
5500 - 22000	300
22000 of meer	250
Betaling: eenmalige betaling in februari	
Jobkorting inkomensjaar 2010-aanslagjaar 2011	
Minder dan 5500	0
5500 – 17250	125
17250 - 18500	$125 - ((\text{inkomen} - 17250) * 0.10)$
18500 of meer	0
Betaling: maandelijks (totaal jaarlijks belastingkrediet/12)	

Bron: Belastingportaal Vlaanderen

FIGUUR 1: DE JOBKORTING VAN 2007 TOT 2010

3. IMPACT EFFECTEN VAN DE JOBKORTING

Zoals in de inleiding reeds beschreven bestaat een rekenkundig microsimulatiemodel (vanaf nu afgekort tot MSM) uit twee essentiële onderdelen: een micro-dataset die een representatieve weergave is van de te modelleren bevolking en een rekenprogramma dat de wetgeving van de te modelleren situatie zo precies mogelijk weergeeft. Op dit rekenmodel kan eventueel ook een gedragsmodel geënt worden. Dat doen we in de volgende paragrafen. Eerst analyseren we de impact-effecten van de jobkorting aan de hand van het in FLEMOSI ontwikkelde MSM MEFISTO.

MEFISTO gebruikt de EU-SILC survey als onderliggende micro dataset⁴. Het jaar van de enquête die hier gebruikt wordt is 2006 en heeft betrekking op inkomens van het jaar 2005. MEFISTO vertrekt als 'tax-benefit'-calculator van het eveneens voor de EU gestandaardiseerde programma EUROMOD.⁵ De accuraatheid van de berekening in een MSM hangt natuurlijk sterk af van de

⁴ EU-SILC staat voor "European Union Survey on Income and Living Conditions" en is een gestandaardiseerde survey voor alle 27 EU-landen (enkele landen gebruiken ook administratieve gegevens i.p.v. survey gegevens). Zie Atkinson and Marlier (2010) voor een eerste evaluatie en bespreking van toepassingen van de EU-SILC-gegevens.

⁵ EUROMOD wordt momenteel bijgewerkt om alle 27 landen van de Europese Unie te omvatten en over te stappen naar systematisch EU-SILC gebruik. Voor België is de overstap naar EU-SILC reeds gemaakt. Voor meer informatie zie: <http://www.iser.essex.ac.uk/research/euromod>.

betrouwbaarheid van de onderliggende inkomensdata en socio-demografische variabelen in de dataset.

Het impacteffect van de Jobkorting is eenvoudig te berekenen. Voor elk individu in de dataset hebben we genoeg informatie over tewerkstellingssituatie en hoogte van het activiteitsinkomen om het beschikbaar gezinsinkomen uit te rekenen met en zonder Jobkorting. We stellen de resultaten voor in Tabel 2, Tabel 3 en Tabel 4.

TABEL 2 : VERANDERING VAN HET MAANDELIJKS NETTO BESCHIKBAAR GEZINSINKOMEN
T.G.V. DE JOBKORTING 2009

Geëquivaliseerd beschikbaar gezinsinkomen		Verandering in het <i>niet</i> geëquivaliseerd beschikbaar gezinsinkomen per maand t.g.v. de JK 2009	
Kwintiel	niveau vóór de JK	in euro	in %
1	921	7,1	0,77
2	1280	21,5	1,68
3	1560	34,4	2,20
4	1839	39,1	2,12
5	2562	43,8	1,71
totale bevolking	1632	29,1	1,70

Bron: eigen berekeningen met MEFISTO op EU-SILC 2006. De gebruikte equivalentieschaal voor de constructie van de kwintielverdeling is de aangepaste OESO-schaal (gewicht 1 voor het gezinshoofd, gewicht 0,5 voor elk ander gezinslid boven 14 jaar en gewicht 0,3 voor elk kind jonger dan 14 jaar).

Tabel 2 geeft weer hoeveel het (niet geëquivaliseerd) beschikbaar gezinsinkomen wijzigt door de introductie van de Jobkorting in 2009. Voor de volledige Vlaamse bevolking (dus inclusief de niet actieven) bedraagt de gemiddelde verandering 29,1 € per maand en per gezin. We tonen in Tabel 2 ook een verdeling over de kwintielen van de Vlaamse bevolking, ingedeeld van arm naar rijk op basis van het geëquivaliseerd beschikbaar gezinsinkomen. Het zal niet verrassen, dat, over de hele bevolking bekeken, de Jobkorting leidt tot een nominale toename van het beschikbaar inkomen die bovendien toeneemt naarmate dat inkomen stijgt. In relatieve termen echter (de rechterkolom) zorgt het vaste bedrag ervoor dat de procentuele winst afneemt vanaf het derde kwintiel. De totale budgettaire kost van de Jobkorting in 2009 wordt door ons rekenmodel geschat op 671 miljoen euro en komt dus behoorlijk dicht in de buurt van de ramingen door de Vlaamse overheid.

In Tabel 3 verscherpen we het beeld door de winst in beschikbaar inkomen uit te drukken voor verschillende groepen. Bovendien geven we nu de verandering weer van het beschikbaar maandelijks gezinsinkomen per capita. Het beeld doorheen de kwintielen blijft regressief in die zin dat de nominale winst – ook al is ze natuurlijk heel klein – blijft toenemen doorheen de vijf kwintielen. In procentuele termen neemt ze enkel lichtjes af voor het vijfde kwintiel. De onderverdeling naar socio-economische positie en naar leeftijdklasse bevat geen verrassingen. Aangezien de jobkorting enkel toegekend wordt aan werkenden is de winst in beschikbaar

inkomen het kleinst voor gezinnen met gepensioneerden en/of werklozen. De leeftijdsklasse tussen 25 en 35 geniet het meest van de Jobkorting.

TABEL 3 : VERANDERING VAN HET MAANDELIJKS NETTO BESCHIKBAAR GEZINSINKOMEN PER CAPITA T.G.V. DE JOBKORTING 2009

	gemiddeld beschikbaar gezinsinkomen		
	geëquivaliseerd niveau	Verandering per capita t.g.v. de JK 2009	
	vóór de JK	in euro	in %
totale bevolking	1632	9,7	0,59
	naar kwintiel van beschikbaar equivalent gezinsinkomen		
1	921	2,3	0,25
2	1280	6,6	0,52
3	1560	11,1	0,71
4	1839	13,0	0,71
5	2562	15,5	0,60
	naar socio-economische positie (van het gezinshoofd)		
zelfstandige	1586	11,2	0,71
werknemer	1803	13,9	0,77
gepensioneerde	1454	3,0	0,21
werkloze	1164	5,3	0,46
	naar leeftijdsklasse (bepaald voor het gezinshoofd)		
18-25	1351	19,8	1,47
25-35	1741	18,2	1,05
35-45	1686	12,8	0,76
45-55	1681	13,2	0,79
55-65	1336	1,3	0,10
65-80	1256	0,9	0,07

Bron: eigen berekeningen met MEFISTO op EU-SILC 2006. De gebruikte equivalentieschaal is de aangepaste OESO-schaal (zie noot bij Tabel 2)

Tenslotte illustreren we de mogelijkheden van het microsimulatiemodel door een direct antwoord te geven op een vaak gestelde vraag van beleids- en opiniemakers wanneer een beleidswijziging wordt doorgevoerd: “wie wint? wie verliest?”. Wanneer men niet beschikt over een MSM dat de effecten uitrekent op een representatieve steekproef van de bevolking, wordt die vraag niet zelden beantwoord door het effect uit te rekenen voor een typegezin. Maar de kenmerken van het typegezin kunnen zo atypisch gekozen worden dat men conclusies bekomt die niet representatief zijn voor de volledige populatie. Daarom pleiten we ervoor een beeld van winnaars en verliezers te schetsen van een genomen maatregel, zoals voorgesteld in Tabel 4.

TABEL 4: KENMERKEN VAN WINNAARS EN VERLIEZERS VAN DE JOBKORTING 2009

Kenmerk	Totale bevolking	Kwintiel in de ordening van winst in euro's				
		1 20% kleinste winnaars	2	3	4	5 20% grootste winnaars
Beschikbaar maandelijks gezinsinkomen (niet- equivalent)	3123	1795	3404	3643	3686	3717
Beschikbaar maandelijks equivalent gezinsinkomen	1632	1198	1422	1713	1850	2066
Kwintiel vóór JK	3,0	1,9	2,4	3,2	3,7	4,1
Uurloon	17,3	15,7	17,6	18,3	18,6	17,3
Leeftijd	40,1	60,0	31,0	35,4	29,2	33,5
gezinsgrootte	3,1	2,2	4,3	3,6	3,5	2,7
gemiddeld aantal kinderen	0,87	0,38	1,56	1,19	1,26	0,40
% gepensioneerden	20,2	60,7	5,9	9,7	1,6	1,7
% werklozen	3,9	6,1	4,8	4,3	1,5	2,4

Bron: eigen berekeningen met MEFISTO op EU-SILC 2006. De verdeling van de gezinnen in orde van grootte van winst werd opgesteld op basis van de verandering (in euro) van het equivalent beschikbaar gezinsinkomen. De gebruikte equivalentieschaal is de aangepaste OESO-schaal (zie noot bij Tabel 2).

In Tabel 4 hebben we de bevolking opnieuw opgedeeld in vijf kwintielen, maar nu niet meer op basis van het beschikbaar inkomen, maar wel op basis van de winst die het gezin incasseert door de maatregel. We definiëren winst hier als de verandering in het equivalent beschikbaar gezinsinkomen. Het eerste kwintiel van Tabel 4 bevat dus de 20% kleinste winnaars van de maatregel (er zijn immers geen echte verliezers). Het vijfde kwintiel bevat de 20% grootste winnaars. De rijen van Tabel 4 beschrijven dan de kenmerken van deze verdeling van winnaars en (relatieve) verliezers.

De resultaten uit Tabel 2 en Tabel 3 worden hier op een gebalde manier bevestigd. Het eerste kwintiel van de winst-verdeling van de maatregel bestaat uit armere gezinnen, en de gepensioneerden en werklozen zijn er oververtegenwoordigd. De relatieve verliezers (of diegenen die minst winnen), zijn deze met het laagste uurloon.

De averechts herverdelende effecten van de Jobkorting – toch op het niveau van de volledige bevolking – komen niet als een verrassing. De maatregel is ook niet bedoeld als een herverdelende maatregel, maar wel als een maatregel die werk aantrekkelijker moet maken. In de volgende paragraaf bekijken we of de maatregel aan dat objectief kan beantwoorden.

4. HET ARBEIDSAANBODMODEL

Het standaard economisch model om het gedrag van individuen op de arbeidsmarkt te modelleren steunt op twee basisingrediënten: de (subjectieve) voorkeuren van het individu, en de (objectieve) budgetbeperking. De voorkeuren in een gedragsmodel dat het arbeidsaanbod beschrijft worden beschreven in termen van de voorkeur van het individu tussen inkomen enerzijds (gerealiseerd op de arbeidsmarkt) en vrije tijd anderzijds. Deze voorkeuren zijn verschillend van individu tot individu. De budgetbeperking geeft de randvoorwaarden weer waaronder individuen hun keuze maken. Een individu dat slechts weinig verdient op de arbeidsmarkt ziet zijn arbeidsinkomen trager stijgen bij extra uren werk dan een individu dat een veel hoger loon krijgt. Het is ook in de budgetbeperking dat het belasting- en transfersysteem verschijnt. Bij hoge marginale aanslagvoeten brengt extra werken minder op dan wanneer de marginale aanslagvoeten lager zijn.

Om de gedragswijziging van individuen t.g.v. de invoering (of afschaffing) van de Jobkorting in te schatten, hebben we dus informatie nodig betreffende deze twee elementen: voorkeuren en budgetbeperking. We bespreken die achtereenvolgens in de volgende twee subparagrafen en stellen daarna het daarop gebaseerde gedragsmodel voor.

4.1 Effect van de Jobkorting op de budgetbeperking

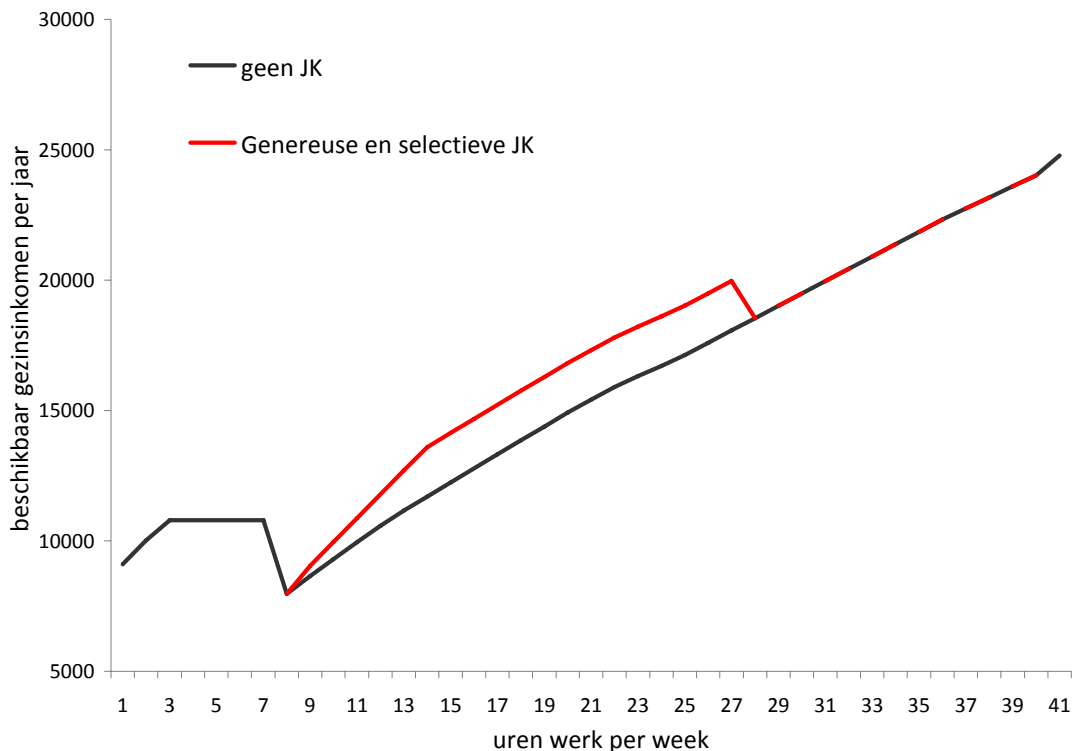
Voor wat de budgetbeperking betreft bewijst een MSM zoals MEFISTO opnieuw uitstekende diensten. We kunnen het rekenmodel immers niet alleen gebruiken om uit te rekenen hoe de Jobkorting het gezinsinkomen beïnvloedt in de huidige situatie. We kunnen ook gemakkelijk 'counterfactuals' berekenen, zoals: wat zou het gezinsinkomen zijn indien het individu dat nu voltijds werkt, niet meer zou werken, of halftijds. Of: wat zou het gezinsinkomen zijn indien iemand die nu werkloos is, aan de slag zou gaan in een halftijdse of voltijdse job? Wanneer we het gezinsinkomen uitrekenen voor alle mogelijke combinaties van uren werk (en dus ook inactiviteit) produceren we op die manier de budgetbeperking van het desbetreffende individu (of gezin).

Het spreekt vanzelf dat deze budgetbeperking individuspecifiek is. Het verloop van het beschikbaar inkomen ziet er anders uit naarmate men kinderen heeft, een hoog of laag loon, alleenstaand is of een partner heeft, al dan niet recht heeft op een werkloosheidsvergoeding, enz.⁶ MEFISTO berekent daarom deze budgetbeperking voor elk individu dat potentieel actief is op de

⁶ Zeker het simuleren van het gezinsinkomen bij niet werk ligt niet altijd voor de hand. Indien er bijvoorbeeld niet voldoende informatie is over de voorbije periodes kan het zijn dat men de werkloosheidsvergoeding waarop men recht heeft niet precies kan simuleren. Ook de vraag of iemand die niet meer werkt recht heeft op het leefloon, dan wel op een werkloosheidsvergoeding is soms niet te beantwoorden op basis van niet administratieve gegevens zoals EU-SILC. In MEFISTO veronderstellen we dat het inkomen bij inactiviteit bestaat uit leefloon (met toetsing van de voorwaarden om in aanmerking te komen natuurlijk). Voor een gedetailleerde analyse van budgetbeperkingen op basis van administratieve data uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming, zie Decoster, De Swerdts en Van Camp (2010a).

arbeidsmarkt. Figuur 2 geeft een voorbeeld van dergelijke budgetbeperking, en het effect van de Jobkorting erop, voor een alleenstaande vrouw zonder kinderen die voltijds werkt aan een uurloon van 20,2 €

FIGUUR 2: EFFECT VAN EEN JOBKORTING OP DE BUDGETBEPERKING

Bemerk in Figuur 2 dat de budgetbeperking zonder Jobkorting (de zwarte lijn) knikken vertoont. Bij weinig uren werk neemt het beschikbaar inkomen niet toe als men meer werkt. Dat horizontale stuk van de budgetbeperking wijst op een marginale aanslagvoet van 100%. Die kan bijvoorbeeld te wijten zijn aan het verminderen van het leefloon naarmate men meer arbeidsinkomen verwerft. Op een bepaald moment doet er zich zelfs een daling van het beschikbaar inkomen voor⁷. Het zijn net deze knikken en discontinuïteiten in de budgetbeperking die de rationale vormen om met het specifieke gedragsmodel te werken dat we voorstellen in de volgende paragraaf, namelijk een zogenaamd discreet keuzemodel.

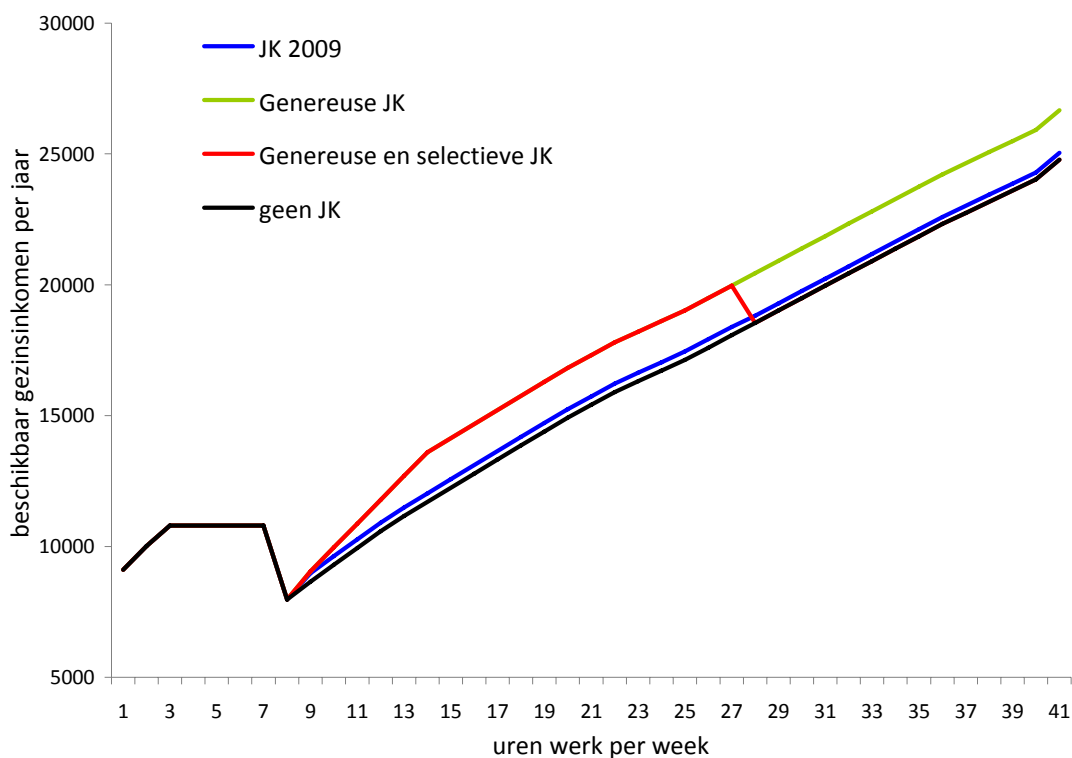
De rode lijn in Figuur 2 stelt de budgetbeperking voor bij invoering van een Jobkorting. We hebben hier met opzet niet de Jobkorting van 2009 gebruikt omdat het bedrag daarvan te klein is om op de figuur veel verschil te zien. We hebben een veel generieuzere Jobkorting geïllustreerd

⁷ Aangezien de daling van het inkomen zich hier voordoet bij een heel specifiek aantal uren (zelf bepaald door het uurloon van dit individu) spreken we hier liever niet van een werkloosheidsval. De laatste term verwijst eerder naar een situatie waarbij het inkomen bij economische activiteit in een normale job (bvb. half- of voltijds) niet voldoende veel hoger, of zelfs lager is, dan het inkomen bij niet-activiteit zoals werkloosheid. In Figuur 2 is dat bij 19 en 38 uur niet echt het geval.

die aan bod komt in paragraaf 5.2, maar die wel de essentiële karakteristieken ervan bevat: een forfaitaire vermindering van de personenbelasting, maar wel selectief (onder een bepaalde inkomensdrempel). Deze Jobkorting schuift de budgetlijn evenwijdig naar boven: het beschikbaar inkomen neemt toe. De inloopzone wordt veroorzaakt door het feit dat het activiteitsinkomen hoog genoeg moet zijn om voldoende belastingen te betalen om ten volle van de vermindering te kunnen genieten.

De Jobkorting die we voorstellen in Figuur 2 is veel genereuzer dan deze die in werkelijkheid van toepassing was in 2009. Dat tonen we in Figuur 3, waar de blauwe lijn de budgetbeperking weergeeft voor het zelfde geval als in Figuur 2 (nl. een alleenstaande vrouw zonder kinderen die voltijds werkt aan een uurloon van 20€). De Jobkorting van 2009, die zelf al veel genereuzer was dan die van 2008 en 2007, verschuift de budgetbeperking nauwelijks. De niet selectiviteit ervan blijkt uit de afwezigheid van de knik, die er wel is bij de rode lijn. De groene lijn stelt een genereuze Jobkorting voor die we zullen simuleren in paragraaf 5.2, en die eveneens niet selectief is.

FIGUUR 3: EFFECTVAN DE DRIE GESIMULEERDE JOBKORTINGEN OP DE BUDGETBEPERKING

In de appendix stellen we de Jobkortingen 2009 en 2010 ook voor zoals die gesimuleerd werden met een MSM dat loopt op administratieve data (het model MIMOSIS). Ook daar blijkt hoe beperkt het effect van de Jobkorting is op het beschikbaar inkomen.

4.2 Individuele voorkeuren

In economie worden de subjectieve voorkeuren van de individuen weergegeven door een voorkeurordening, meestal ‘nutsfunctie’ genoemd. Ze worden uitgedrukt aan de hand van de ‘afruil’ die men maakt tussen inkomen en vrije tijd: hoeveel arbeidsinkomen wil ik opgeven om over meer vrije tijd te beschikken? Wat natuurlijk hetzelfde is als de vraag beantwoorden: hoeveel moet ik netto overhouden om iets meer te willen werken. We gaan ervan uit dat deze voorkeuren per individu verschillend zijn. Het is bijvoorbeeld niet verrassend vast te stellen dat ouders met kleine kinderen, een andere afruil hebben tussen vrije tijd en inkomen, dan alleenstaanden zonder kinderen.

In deze paper kunnen we niet diep ingaan op de methode waarmee we individuele voorkeuren hebben afgeleid. We beperken ons tot de samenvatting dat we in de onderliggende EU-SILC dataset keuzes observeren die individuen gemaakt hebben, gegeven de budgetbeperking waarmee ze geconfronteerd werden (en die we konden reconstrueren dankzij het microsimulatiemodel). We observeren m.a.w. welk punt mensen kiezen op de budgetbeperking. Onder de veronderstelling dat mensen dát punt gekozen hebben op de budgetbeperking dat zij zélf verkozen uit de beschikbare mogelijkheden (of in economen jargon: dat voor hen het hoogste nut opleverde) kunnen we die voorkeuren reconstrueren uit de gemaakte keuzes en de veronderstelde budgetbeperkingen. Eenmaal we de voorkeuren kennen kunnen we dan ook voorspellen hoe mensen hun arbeidsaanbod gaan aanpassen als de budgetbeperking verandert. Dat noemen we de arbeidsaanbodfunctie.

De laatste vijftien jaar werd deze reconstructie van individuele voorkeuren vanuit gemaakte keuzes, sterk vernieuwd door af te stappen van de veronderstelling dat de arbeidsaanbodfunctie continue is. Die continuïteits-veronderstelling legde immers nogal wat beperkingen op aan de wiskundige toepassing van nutsmaximering op vlak van de mogelijke budgetbeperkingen.⁸ Realistische budgetperkingen voldeden meestal niet aan die voorwaarden, zodat het realiteitsgehalte van de gesimuleerde budgetbeperkingen sterk teruggeschroefd moest worden. Daar kwam verandering in door de arbeidsaanbodbeslissing te beperken tot een beperkt aantal discrete punten: bvb. het individu maakt énkél de keuze tussen ‘niet-werken’, ‘half-tijds werken’ of ‘voltijds werken’. In dat geval spreekt men van een ‘discreet keuzemodel’ voor arbeidsaanbod. Het gebruik van deze discrete keuzemodellen voor arbeidsaanbod is vooral populair geworden door het werk van Van Soest (1995), die zich daarvoor baseerde op de discrete keuzemodellen van McFadden (1974).

Ook het arbeidsaanbodmodel dat in deze paper gebruikt wordt is zo een discreet keuzemodel. We veronderstellen dat het individu de keuze heeft uit slechts 5 discrete urniveau’s: niet werken, beperkt halftijds werken, halftijds werken, voltijds werken en overwerk.⁹ Het microsimulatie-

⁸ Technisch gesproken: de budgetverzameling moest convex zijn. Zoals we zagen in bovenstaande figuren, voldoen realistische budgetperkingen meestal niet aan die voorwaarden.

⁹ Om bij de schatting van het model de geobserveerde keuzes van de individuen te classificeren gebruikten we volgende intervallen: 0-5 uur (niet werken), 5-20 (beperkt halftijds werken), 20-30 (halftijds werken), 30-45 (voltijds werken) en meer dan 45 uur (overwerk).

model simuleert voor elk individu en voor elk van deze 5 discrete uurpunten het netto beschikbaar inkomen (het punt op de budgetbeperking) en berekent het nut in elke gekozen optie. Uit de feitelijk gekozen optie kunnen we op die manier de voorkeuren reconstrueren. Voor hoe dat precies gebeurt voor dit specifiek arbeidsaanbodmodel verwijzen we naar Vanleenhove (2010).¹⁰

Het arbeidsaanbodmodel werd geschat op een subsample van de EU-SILC-dataset. Het heeft weinig zin om de voorkeuren voor vrije tijd en inkomen te schatten voor mensen die niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt (zoals kinderen, studenten, gepensioneerden). De subsample bestaat dus uit individuen die *potentieel* beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. De voornaamste voorwaarden om hieraan te voldoen is dat het individu de arbeidsleeftijd moet hebben (16-65 jaar), niet ziek is, en geen student, zelfstandige, gehandicapte of gepensioneerde is.¹¹ Na selectie hielden we 1454 koppels en 719 alleenstaande vrouwen over, waarvoor we de voorkeuren afzonderlijk geschat hebben.¹² Het model is een *probabilistisch* model dat aan elke keuze een waarschijnlijkheid toekent voor elk individu.

TABEL 5: GEOBSERVEERDE EN GESCHATTE VERDELING VAN DE WEKELIJKSE ARBEIDSDUUR (IN % VAN DE SAMPLE)

	Man in koppel	Vrouw in koppel	Alleenstaande vrouw
Geobserveerd			
Inactiviteit(0-5)	6,6	23,2	32,3
Beperkt halftijds (5-20)	1,7	11,8	10,3
Halftijds(20-30)	2	17,2	12,2
Voltijds(30-45)	73,5	43,9	42,0
Overwerk (>45)	16,2	3,9	3,1
Geschat			
Inactiviteit (0-5)	6,2	22,9	32,4
Beperkt halftijds (5-20)	1,5	12,4	10,6
Halftijds (20-30)	2,4	15,3	10,6
Voltijds (30-45)	74,3	45,9	42,2
Overwerk (>45)	15,4	3,4	4,2

Bron: Eigen berekeningen

Tabel 5 geeft een overzicht van het geobserveerde en econometrisch geschatte arbeidsaanbod voor de vijf verschillende mogelijkheden. We vatten het samen door voor elke keuze de gemiddelde kans te berekenen over de hele subsample. Dat komt overeen met het verwachte percentage individuen die deze keuze maken. Aangezien het model – voorlopig – de vaste kosten

¹⁰ Voor eerdere schattingen van dergelijke discreet keuzemodel voor arbeidsaanbod op Belgische data zie Decoster, De Swert en Van Camp (2010b) en Decoster, De Swert en Orsini (2010).

¹¹ Ook gezinnen die werkende kinderen hebben die nog thuis wonen en gezinnen waarvan de ene partner wel voldoet aan de voorwaarden maar de andere niet, worden uit de sample verwijderd. Voor meer informatie, zie Vanleenhove (2010).

¹² Voor alleenstaande mannen konden de voorkeuren niet geschat worden.

van uit werken gaan niet modelleert (bvb. kinderopvang, pendelkosten, enz.) overschatten we wellicht het netto-rendement van activiteit. In lijn met de literatuur (zie bvb. Van Soest, 1995) gebruikten we dummy-variabelen voor inactiviteit en halftijdswerk om deze onderschatting te minimaliseren. Deze ad hoc oplossing heeft niet echt invloed op de analyse, aangezien deze dummies geen rol spelen in de simulatie van een verandering van de baseline. Die baseline bestaat steeds uit het model zoals het geschat is. Bemerkt dat het model ook de vraagzijde van de arbeidsmarkt buiten beschouwing laat.

4.3 Arbeidsaanbodelasticiteiten

Eens de voorkeuren gereconstrueerd zijn, kunnen we – voor gegeven voorkeuren – nagaan hoe het individu zijn gedrag zou veranderen als de budgetbeperking wijzigt. Dat gebeurt door voor elk individu de verandering te berekenen in de probabiliteit dat een bepaalde keuze gemaakt wordt uit de vijf mogelijkheden. In de volgende paragraaf doen we dat voor de concrete wijziging ten gevolge van de Jobkorting. Maar eerst vatten we het geschatte model samen door een *gestileerde* wijziging te bekijken, m.n. een toename van het brutoloon van 10%. Door voor elk individu de verandering in het arbeidsaanbod te berekenen ten gevolge van deze wijziging, en die te aggregeren, bekomen we de totale verandering in het arbeidsaanbod. Als we de procentuele wijziging van dat totale arbeidsaanbod uitdrukken t.o.v. de procentuele wijziging van het loon hebben we de elasticiteit van het arbeidsaanbod afgeleid.

Daarbij maakt men in de literatuur een onderscheid tussen twee effecten. Enerzijds zijn er bij een loonsverhoging mensen die vanuit inactiviteit eventueel de inactiviteit verlaten en actief worden op de arbeidsmarkt. Dat noemt men het effect aan de ‘extensieve marge’ of ook wel de ‘participatie-elasticiteit’. Maar daarnaast kunnen mensen die al aan het werk zijn ook hun arbeidsaanbod aanpassen. Een hoger loon betekent immers niet alleen dat vrije tijd duurder wordt (en men er dus wellicht minder van zal willen, want de prijs van niet te werken wordt hoger), maar ook dat men voor gegeven arbeidsaanbod meer verdient. Als vrije tijd een ‘normaal’ goed is (in de economische betekenis van het woord: een inkomenselasticiteit die groter is dan één), dan zal men meer vrije tijd willen naarmate men rijker wordt. Dit inkomenseffect van een loonstijging kan er dus toe leiden dat mensen die al aan het werk zijn hun arbeidsaanbod gaan verminderen. Dat wordt het effect aan de ‘intensieve marge’ genoemd.

In Tabel 6 vatten we de participatie-elasticiteit en de urenelasticiteit samen voor mannen en vrouwen in een koppel en voor alleenstaande vrouwen. Voor de urenelasticiteit voegen we het effect aan de extensieve en aan de intensieve marge samen. We berekenen dus de *totale* verandering in het (verwachte) aantal gewerkte uren van zowel zij die toetreden tot de arbeidsmarkt (of de arbeidsmarkt verlaten) als van zij die blijven werken, maar hun aantal uren veranderen. We geven zowel de elasticiteiten geschat op EU-SILC, waarbij de budgetbeperkingen gegenereerd werden met het MSM MEFISTO, als vergelijkbare schattingen met het MSM MIMOSIS (zie appendix).

TABEL 6: ARBEIDSAANBODELASTICITEITEN OP BASIS VAN MEFISTO EN MIMOSIS

	MEFISTO		MIMOSIS	
	Participatie	uren	Participatie	uren
Mannen in koppel	0,061	0,056	0,275	0,384
Vrouwen in koppel	0,131	0,223	0,357	0,538
Alleenstaande vrouw	0,125	0,096	0,237	0,336

Bron: Eigen berekeningen en Decoster et al (2010b)

De arbeidsaanbodelasticiteiten geschat op EU-SILC zijn eerder laag en liggen daarmee in de lijn van deze die we vinden in de literatuur. Ze zijn het hoogst voor vrouwen in koppels en het laagst voor mannen in koppels. Als we dus al een participatie-effect mogen verwachten, zal het bij de vrouwelijke werknemers zijn. Opmerkelijk is echter dat zowel voor mannen in koppels als voor alleenstaande vrouwen het totale effect van een loonstijging kleiner is dan het participatie-effect afzonderlijk beschouwd. Dat betekent dat het effect aan de intensieve marge (reeds werkenden die door de loonstijging hun arbeidsaanbod verminderen) het effect aan de extensieve marge erodeert.

Statistische inferentie en betrouwbaarheidsintervallen voor deze schattingen van de elasticiteiten moeten nog uitwijzen in welke mate de effecten statistisch significant zijn. De elasticiteiten geschat op basis van de administratieve gegevens en met het model MIMOSIS zijn in elk geval hoger dan de elasticiteiten op basis van EU-SILC en MEFISTO.¹³ Maar er zijn nu eenmaal weinig vergelijkingspunten in de literatuur voor wat betreft gebruik van administratieve data voor het schatten van een arbeidsaanbodmodel. Verder onderzoek zal moet uitwijzen in welke mate dit gebruik van administratieve data een betrouwbaarder beeld geeft van de arbeidsaanbodreacties dan survey-gegevens.

¹³ Het arbeidsaanbodmodel van MIMOSIS hanteert een verschillende discretisering voor het aantal gewerkte uren. In het MEFISTO-model veronderstellen we dat er 5 discrete uurpunten zijn (0, 15, 25, 40 en 50 uur), terwijl een individu in het model van MIMOSIS kan kiezen uit 12 discrete uurpunten van 0 tot 55 uur met een interval van 5 uur. Voor meer uitleg, zie Decoster, De Swert en Van Camp (2010b).

5. GEDRAGSREACTIES JOBKORTING

5.1 De Jobkorting 2009

We passen ons arbeidsaanbodmodel toe voor de situatie zonder Jobkorting en voor een situatie met Jobkorting. Meer concreet genereert MEFISTO de budgetbeperking voor die twee situaties. De geschatte voorkeuren laten dan toe de waarschijnlijkheden te berekenen dat mensen kiezen voor elk van de vijf keuzemogelijkheden van arbeidsaanbod, één keer zonder en één keer met Jobkorting. De resultaten staan in Tabel 7 aan de hand van de percentages individuen die zich in de verschillende keuzemogelijkheden bevinden.

De Jobkorting slaagt er inderdaad in inactieven te activeren. Het percentage inactieve vrouwen in koppels daalt lichtjes van 22,9% naar 22,4% en van alleenstaande vrouwen van 32,4% naar 32,3%.¹⁴ De Jobkorting creëert dus incentieven om in de arbeidsmarkt te stappen. Maar zoals kon verwacht worden uit de hierboven besproken elasticiteiten creëert de Jobkorting ook negatieve effecten aan de intensieve marge. De introductie van de Jobkorting zet er sommige alleenstaande vrouwen die voltijds werken toe aan hun arbeidsaanbod te verminderen.

TABEL 7: VERANDERING IN KANSSEN VOOR DE VIJF SITUATIES VAN ARBEIDSAANBOD T.G.V. DE JOBKORTING

	Man in koppel	Vrouw in koppel	Alleenstaande vrouw
	Geen Jobkorting		
Inactiviteit	6,2	22,9	32,4
Beperkt halftijds-	1,5	12,4	10,6
Halftijds	2,4	15,3	10,6
Voltijds	74,3	45,9	42,2
Overtijd	15,4	3,4	4,2
	Jobkorting		
Inactiviteit	6,1	22,4	32,3
Beperkt halftijds	1,5	12,5	10,8
Halftijds	2,5	15,5	10,7
Voltijds	74,5	46,1	42,0
Overtijd	15,3	3,4	4,2

Bron: Eigen berekeningen

Om de verandering van de percentages uit Tabel 7 om te zetten in tewerkstellingseffecten geven we in Tabel 8 het jaarlijks verwacht arbeidsaanbod met en zonder jobkorting. We drukken het uit in Full Time Equivalents (FTE) door het jaarlijks aantal uren te delen door 2000.

¹⁴ Deze veranderingen in Tabel 7 zijn significant verschillend van nul.

TABEL 8: TOTAAL VERWACHTE JAARLIJKSE ARBEIDSAANBODEFFECTEN VAN JOBKORTING 2009

	Koppels		Alleenstaande vrouw	Totaal
	Man	Vrouw		
Totaal FTE zonder JK [†]	625984	421058	144232	1191274
Verandering in FTE	-1691	+960	-274	-1005
Verandering in FTE volgens uurniveau				
Inactiviteit	0	15	2	17
Beperkt halftijds	-26	39	26	39
Halftijds	-133	617	-171	313
Voltijds	-1533	288	-132	-1377
Overtijd	0	0	0	0

[†] De FTE bekomt men door jaarlijks aanbod te delen door 2000.

Bron: Eigen berekeningen

Het resultaat in de rechterkolom is ontvullend. In plaats van jobs te creëren heeft de Jobkorting, toch wat betreft de arbeidsaanbodzijde, mensen ertoe aangezet *minder* te werken. Dit nettoresultaat is het gevolg van een toename in de werkbereidheid bij vrouwen in koppels, maar een afname van het arbeidsaanbod bij mannen in koppels en bij alleenstaande vrouwen. Het onderste deel van Tabel 8 toont trouwens dat die afname zich vooral voordoet aan de intensieve marge bij mannen die voltijds werken.¹⁵

Ietwat nader beschouwd is dit resultaat niet zo verrassend. De jobkorting is te klein om echt activerend te zijn, maar lokt wel een inkomenseffect uit dat leidt tot een afname van de werkbereidheid. Het gevolg is dat er van terugverdieneffecten geen sprake is natuurlijk. Integendeel, door het feit dat er minder gewerkt wordt, neemt de kost van de maatregel nog toe als men de gedragsreacties in rekening brengt. Daar waar de kostprijs van de jobkorting 264 miljoen €bedroeg bij een impactanalyse zonder gedragseffecten op de specifieke subsample van het gedragsmodel, is de kost opgelopen tot 336 miljoen nadat gedragsreacties in rekening werden gebracht.¹⁶ De reden daarvoor ligt in de afname van de ontvangen personenbelasting en betaalde sociale bijdragen.

¹⁵ In tegenstelling tot in Tabel 7, waar de rijen in de twee gedeelten van de tabel niet noodzakelijk dezelfde gezinnen bevatten, is dat in Tabel 8 wél het geval. Daar bekijken we in het onderste deel van de tabel het effect voor subgroepen die gedefinieerd zijn op basis van de situatie vóór de Jobkorting.

¹⁶ De selectie van de subsample waarop we het arbeidsaanbodmodel schatten en waarmee we simuleren zorgt er natuurlijk voor dat deze kost van de Jobkorting vóór we rekening houden met eventuele gedragsreacties veel lager ligt dan de kost die we bij de impactanalyse in paragraaf 3 hebben vermeld.

5.2 Variaties op de Jobkorting van 2009

Zoals hierboven gesuggereerd kan één van de redenen voor het beperkte effect in de vorige paragraaf liggen bij de te beperkte omvang van de Jobkorting. In deze sectie bespreken we daarom een variatie op de Jobkorting die veel generieuzer is. In plaats van de 300 of 250 euro per jaar geven we nu een belastingvermindering van 1747 euro aan iedereen die werkt en minstens 5500 euro jaarlijks activiteitsinkomen heeft. Deze belastingvermindering is gelijk aan 10% van het gemiddeld jaarinkomen van de werkenden in de gebruikte subsample. Het spreekt vanzelf dat dit substantieel hoger bedrag sterkere incentieven creëert voor de inactieven om toe te treden tot de arbeidsmarkt of voor de reeds werkenden die minder dan 5500 euro verdienen per jaar om hun arbeidsaanbod te verhogen.

Als tweede variante simuleerden we deze genereuze jobkorting ook als een selectieve maatregel, door deze genereuze Jobkorting van 1747 per jaar te richten op werkenden met een inkomen beneden 22000 euro per jaar. We stellen de resultaten van deze simulaties voor op dezelfde manier als hierboven: eerst door de probabiliteiten te berekenen om in de verschillende discrete keuzepunten terecht te komen. Daarna als tewerkstellingseffecten in FTE's.

Tabel 9 geeft de gemiddelde probabiliteiten (en dus meteen de percentages van de bevolking) weer voor elk discreet urniveau voor de twee versies van de genereuze Jobkorting. Het is duidelijk dat het fors optrekken van de Jobkorting het activeringseffect danig zou versterken. Wanneer we opnieuw eerst naar vrouwen in koppels kijken, is de gemiddelde kans op inactiviteit 22,9% zonder de Jobkorting, maar ze neemt af tot 20,8% bij deze genereuze belastingvermindering. Dat is een sterkere daling dan de afname tot 22,4% bij de Jobkorting van 2009. Hetzelfde geldt voor mannen in koppels (een daling van de inactiviteit van 6,2% naar 5,5%) en voor alleenstaande vrouwen (van 32,4% naar 31,9%).

Het eventueel tewerkstellingseffect van deze veranderingen tonen we in Tabel 10. Bovenaan herhalen we ter vergelijking de tewerkstellingseffecten van de Jobkorting 2009. Deze genereuze jobkorting leidt tot een netto toename van het arbeidsaanbod van 14054 FTE's. Maar ook in dit geval is er nog steeds een negatief neveneffect op de werkbereidheid bij alleenstaande vrouwen. Die verminderen hun arbeidsaanbod aan de intensieve marge. De keerzijde van deze jobcreatie door de genereuze jobkorting is natuurlijk de veel hogere kostprijs ervan. Netto kost deze maatregel nu 1966 miljoen euro of 139873 € per gecreëerde job. Dat is trouwens 194 miljoen minder dan wanneer we de kostprijs berekenen zonder gedragseffecten (2160 miljoen). Er is dus wel degelijk een terugverdieneffect van deze (dure) maatregel, maar het is wel veel kleiner dan algemeen wordt aangenomen (9% van de initiële kostprijs).

Tabel 9 en Tabel 10 bevatten ook de resultaten voor de tweede variant: de genereuze, maar selectieve Jobkorting. De selectiviteit reduceert de jobcreatie tot 3110 FTE's en introduceert bovendien opnieuw een meer uitgesproken effect aan de intensieve marge, ook voor mannen in koppels. Op zijn minst een deel van de voltijds werkenden die in aanmerking kunnen komen voor de genereuze Jobkorting door minder te werken (en dus minder te verdienen) lijken minder te gaan werken. Terzelfdertijd blijft het activeringspotentieel van de maatregel beperkt en de kostprijs hoog (1,131 miljard € of 543743 € per job). Kortom: de Jobkorting generieus maken, maar selectief lijkt geen oplossing voor de eerder vastgestelde ineffectiviteit van de Jobkorting.

TABEL 9: VERANDERING IN KANSEN VOOR DE VIJF SITUATIES VAN ARBEIDSAANBOD T.G.V. DE GENEREUZE JOBKORTINGEN

	Man in koppel	Vrouw in koppel	Alleenstaande vrouw
Geen Jobkorting			
Inactiviteit	6,2	22,9	32,4
Beperkt halftijds-	1,5	12,4	10,6
Halftijds	2,4	15,3	10,6
Voltijds	74,3	45,9	42,2
Overtijd	15,4	3,4	4,2
Generuze Jobkorting voor iedereen:			
Inactiviteit	5,5	20,8	31,9
Beperkt halftijds	1,5	12,1	11,5
Halftijds	2,6	16,1	11,4
Voltijds	75,5	47,5	41,3
Overtijd	14,8	3,4	3,9
Generuze Jobkorting voor lage inkomens:			
Inactiviteit	5,9	21,3	32
Beperkt halftijds	1,7	12,6	11,5
Halftijds	2,8	16,8	11,3
Voltijds	74,9	46,1	41
Overtijd	14,7	3,2	4,1

Bron: Eigen berekeningen

TABEL 10: TOTAAL VERWACHTE JAARLIJKSE ARBEIDSAANBODEFFECTEN VAN VERSCHILLENDE SOORTEN JOBKORTING

	Koppels		Alleenstaande	Totaal
	Man	Vrouw	vrouw	
Jobkorting 2009				
FTE zonder JK [†]	625984	421058	144232	1191274
Verandering in FTE	-1691	+960	-274	-1005
Totale kost	336 miljoen €			
Kost per nieuwe FTE	/			
Genereuze Jobkorting voor iedereen				
Verandering in FTE	2638	12725	-1309	14054
Verandering in FTE volgens uurniveau				
Inactiviteit	0	70	11	81
Beperkt halftijds	68	2423	274	2765
Halftijds	207	7233	-932	6508
Voltijds	2352	2997	-662	4687
Overtijd	1	0	0	1
Totale kost	1966 miljoen euro			
Kost per nieuwe FTE	139873 €			
Genereuze Jobkorting maar selectief				
Verandering in FTE	-1181	5600	-1309	3110
Verandering in FTE volgens uurniveau				
Inactiviteit	0	64	9	73
Beperkt halftijds	-51	1900	150	1999
Halftijds	-211	4099	-890	2998
Voltijds	-919	-462	-579	-1960
Overtijd	0	0	0	0
Totale kost	1131 miljoen €			
Kost per nieuwe FTE	543743 €			

[†] De FTE bekomt men door jaarlijks aanbod te delen door 2000

Bron: Eigen berekeningen

6. BESLUIT

De afschaffing van de nog resterende Jobkorting door de Vlaamse regering in december 2010 lokte heel wat kritiek uit. Die kwam er vooral op neer dat deze belastingverhoging werken opnieuw minder aantrekkelijk zou maken.

In deze paper hebben we aangetoond dat dit argument, ook al is het kwalitatief juist, uiteindelijk niet echt empirisch onderbouwd kan worden. De bestaande Jobkorting was te klein om als een activeringsmaatregel te kunnen omschreven worden. Dat betekent dat we niet hoeven te verwachten dat het arbeidsaanbod zou toenemen door deze maatregel. Integendeel zelfs, we hebben aangetoond dat het omgekeerde effect niet denkbeeldig is: dat de inkomensstijging ertoe leidt dat mensen minder gaan werken. Het gevolg daarvan is dat met de bestaande Jobkorting van terugverdieneffecten in elk geval geen sprake zou zijn. Een op zich al heel dure maatregel, wordt nog duurder als men ook de gedragsreacties in rekening brengt.

We hebben ons gedragsmodel ook gebruikt om na te gaan of een veel ruimere Jobkorting misschien wél zou kunnen activeren. Het antwoord daarop is positief, maar de budgettaire kost wordt in dat geval prohibitief hoog. Er zijn zeker effectievere maatregelen te bedenken om mensen ertoe aan te zetten om de arbeidsmarkt te betreden.

Deze ex ante evaluatie van de Vlaamse Jobkorting gebeurde met het microsimulatiemodel MEFISTO en is daarmee een goed voorbeeld van de mogelijkheden van dit microsimulatiemodel. Het model is nog in volle ontwikkeling, en deze analyse moet derhalve met voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. Het gedragsmodel dat geënt werd op de EU-SILC data is zeker voor verbetering en perfectionering vatbaar. Eén van de eerste uitbreidingen die op stapel staan is de integratie van ruim gedefinieerde vaste kosten van activiteit op de arbeidsmarkt. In dat geval kunnen we bestuderen of een verandering in de kosten van kinderopvang, of van de kosten voor woon-werk verkeer, een belangrijke impact kunnen hebben op de participatiegraad van bepaalde bevolkingscategorieën. Bovendien blijft ons gedragsmodel een partieel model dat zich beperkt tot de modellering van de aanbodzijde van de arbeidsmarkt. In het FLEMOSI-project streven we er daarom naar om het microsimulatiemodel ook te linken met een algemeen evenwichtsmodel dat de effecten van endogenisering van belangrijke variabelen mee in rekening brengt. Al vermoeden we dat, om dezelfde redenen die we al aanhaalden in deze partiële analyse, voor wat dit voorbeeld van de Jobkorting betreft, het algemeen evenwichtskader niet tot drastisch verschillende conclusies zou leiden.

7. REFERENTIES

Atkinson A.B. and Marlier E. (2010) *Income and living conditions in Europe*, Eurostat Statistical Books.

Bassiliere, D., Bossier, F., Bracke, I., Lebrun, I., Masure, L. and Stockman, P. (2005), *Socialezekerheidsbijdrageverminderingen en alternatieve financiering van de sociale zekerheid: Simulaties van beleidsvarianten*, Federaal Planbureau, Planning paper 97.

Belastingportaal Vlaanderen, <http://belastingen.vlaanderen.be/nlapps/docs/default.asp?fid=137>, [geraadpleegd 11/01/2011]

Decoster, A., De Swerdt, K., Maréchal, C., Orsini, K., Perelman, S., Rombaut, K., Van Camp G. en G. Verbist (2007) *MIMOSIS: A Belgian Microsimulation Model for Social Security and Personal Income Taxes*.

Decoster, A., De Swerdt, K., Van Camp G. (2010a) *Effective average and marginal tax rates in the Belgian tax benefit system*, Final Report (Part 1) of the project “Belasting op arbeid en mogelijke arbeidsaanbodreacties” funded by FPS Social Security Leuven, KULeuven CES.

Decoster, A., De Swerdt, K., Van Camp G. (2010b) *Modelling labour supply and policy reform in the Belgian tax benefit model MIMOSIS*, Final Report (Part 2) of the project “Belasting op arbeid en mogelijke arbeidsaanbodreacties” funded by FPS Social Security Leuven, KULeuven CES.

Decoster, A., De Swerdt, K., Orsini K. (2010) *A Belgian flat income tax: effects on labour supply and income distribution*, Review of Business and Economics, vol. 55, no. 1, pp 23-54

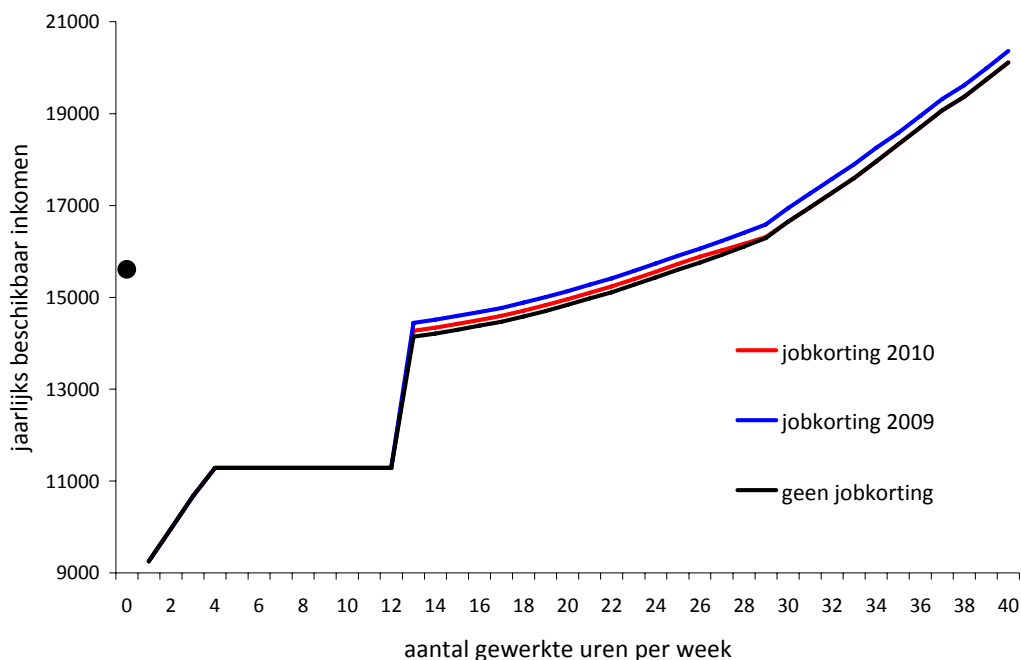
Strickland, P., (1998) *Working Families Tax Credit and Family Credit*, Research paper 98/46, Social Policy Section, House of Commons Library.

Vanleenhove, P., (2010) *A discrete Labour Supply Model Based on the EU-SILC: An Analysis of the Jobkorting*, Research Paper Master of Advanced Studies in Economics, K.U. Leuven.

8. APPENDIX

In Figuur 4 stellen we het effect van de jobkortingen 2009 en 2010 voor op de budgetbeperking gesimuleerd met behulp van het microsimulatiemodel MIMOSIS. Dat is een microsimulatiemodel voor sociale zekerheid en personenbelasting in België, ontwikkeld in opdracht van de FOD Sociale Zekerheid.¹⁷ Het model is gebaseerd op administratieve gegevens en omvat meer dan 300 000 individuen in ongeveer 100 000 gezinnen. Het administratieve karakter van de gegevens laat toe de regelgeving veel gedetailleerder te implementeren. De onderliggende gegevens hebben betrekking op 2001, en de wetgeving in MIMOSIS werd geprogrammeerd voor de jaren 2001 tot 2010. Voor jaren na 2001 worden de gegevens uit de dataset aangepast op basis van de evolutie in de consumptieprijsindex.

FIGUUR 4: EFFECT VAN DE JOBKORTINGEN 2009 EN 2010 OP DE BUDGETBEPERKING IN HET MSMS MIMOSIS

¹⁷ Voor meer informatie over MIMOSIS zie Decoster et al. (2007) en <http://www.socialsecurity.fgov.be/nl/nieuws-publicaties/publicaties/mimosis/mimosis.htm>